

Самошкіна Ольга Анатоліївна

*кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
відділу фінансово-кредитної та податкової політики,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-364-7-28>

ДЕРЖАВНА ГРАНТОВА ПІДТРИМКА ЯК НАПРЯМ РЕФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНОГО СТИМУЛЮВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ

Питання підвищення ефективності та результативності використання бюджетних коштів залишаються достатньо актуальними на сучасному етапі розвитку державних фінансів. Особливо вагомим значення вони набувають для нашої країни в контексті збереження бюджетної стійкості при подоланні безпрецедентних воєнних викликів в питаннях захисту національних інтересів, гарантування безпеки і соціальної захищеності населення, забезпечення дієвої державної підтримки сталості соціально-економічного розвитку країни, відбудови її постраждалих територій тощо. Вимушений перехід України до функціонування бюджету воєнного часу, який характеризується необхідністю першочергового державного фінансування постійно зростаючих потреб оборонно-промислового комплексу та соціального захисту і соціального забезпечення найбільш уразливих й постраждалих верств населення при одночасному зменшенні та хронічній недостатності бюджетних надходжень для їх покриття, призвів до суттєвого скорочення бюджетних видатків економічного спрямування, зокрема обсягів прямої державної фінансової підтримки вітчизняних агропромислових виробників.

Зважаючи на виняткову важливість державного стимулювання економічної активності у воєнний період, збереження позитивної динаміки розвитку вітчизняного агропромислового виробництва та

гарантування продовольчої безпеки країни, одночасно із вимушеним зменшенням рівня і скороченням напрямів державної фінансової підтримки агровиробників відбувається повоєнне реформування її механізму та пріоритетів надання. З метою суттєвого підвищення результативності витрачання бюджетних коштів з точки зору отримання вагомих економічних і соціальних результатів державної політики реагування на воєнні виклики в 2022 році були запроваджені державні гранти для створення або розвитку бізнесу, які поступово перетворюються в основний інструмент бюджетної підтримки вітчизняних виробників, стимулювання повоєнного відновлення і зростання національної економіки, аграрного й сільського розвитку країни. Зазначене підтверджується суттєвим зростанням рівня державної грантової підтримки в загальному обсязі прямої державної фінансової підтримки агровиробників України з 19% у 2022 році до показників 64% та 55% в 2022 і 2023 роках відповідно (рис. 1).

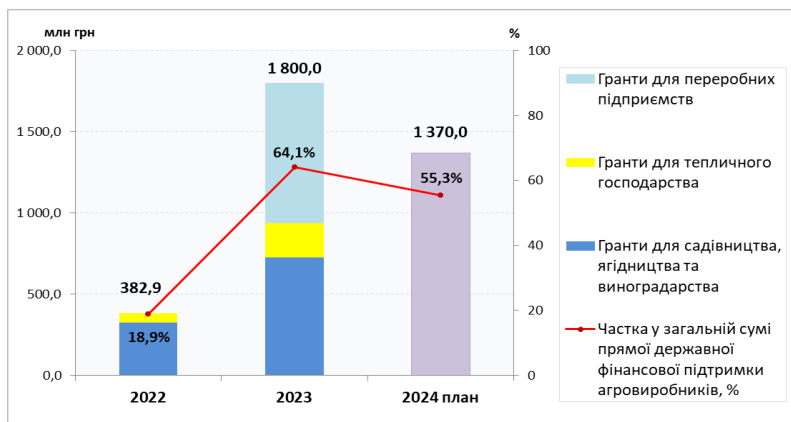

Рис. 1. Динаміка обсягів і структури державної грантової підтримки агровиробників України у 2022–2024 роках

Джерело: побудовано за даними Міністерства фінансів України <https://www.mof.gov.ua>; Міністерства аграрної політики та продовольства України <https://www.minagro.gov.ua>

Використання інструменту державної грантової підтримки передбачає запровадження в процес бюджетного планування принципу державного співфінансування економічних проєктів, відбір яких здійснюється на підставі оцінки очікуваного соціально-економічного (суспільного) ефекту від їх реалізації, зокрема в частині стимулювання активності в пріоритетних для національної економіки напрямках, участі в процесах відбудови постраждалих територій, підтримки зайнятості й доходів населення, сприяння наповненню дохідної частини державного і місцевих бюджетів тощо.

У 2022 році надання галузевих державних грантів розпочалась в рамках державної програми «eРобота» через портал Дія за рахунок коштів резервного фонду Державного бюджету України в напрямках створення або розвитку садівництва, ягідництва і виноградарства, тепличного господарства. Крім цього, агропромислові виробники також мають можливість подавати проєктні заявки на отримання державних мікрогрантів для створення або розвитку власного бізнесу, грантів для створення або розвитку переробного підприємства, які діють для всіх галузей економіки. Основними обов'язковими умовами отримання державних грантів виступають часткове співфінансування учасника (не менше 30% вартості проєкту) і створення нових робочих місць для підтримки зайнятості населення у воєнний період. У 2023 році практика надання прямої державної фінансової підтримки агропромисловим виробникам України у формі державних грантів продовжилась вже в рамках нової бюджетної програми «Надання грантів для створення або розвитку бізнесу» в запланованому загальному річному обсязі 2,647 млрд грн, у тому числі із прогнозним обсягом підтримки агрогалузі в сумі 1,8 млрд гривень.

Згідно нормативно-правової бази *державні гранти на створення або розвиток садівництва, ягідництва і виноградарства, тепличного господарства* надаються у розмірі не більше 70% вартості проєкту, але не більше 10 млн грн; заявник має профінансувати власними або кредитними коштами не менше 30% вартості проєкту; обов'язковою умовою є працевлаштування

потрібної кількості працівників: для садів – від 5 до 10 постійних і 125-425 сезонних робітників залежно від найменування насаджень, для теплиць – не менше 4 постійних та 10 сезонних робітників у розрахунку на гектар. За попередніми оцінками обсяг наданих грантів для створення або розвитку садівництва, ягідництва і виноградарства у 2023 році складе 723,8 млн грн, тепличного господарства – 212,4 млн гривень.

Надання *державних грантів на створення або розвиток переробних підприємств* має на меті формування передумов для зменшення рівня сировинної спрямованості національної економіки шляхом збільшення обсягів виробництва продукції з високим вмістом доданої вартості. Прогнозними позитивними наслідками випереджального розвитку переробної промисловості також є стимулювання розвитку суміжних галузей економіки завдяки дії мультиплікатору переробки, створення нових робочих місць і збільшення рівня зайнятості населення, зростання податкової бази державного і місцевих бюджетів, особливо бюджетів об'єднаних територіальних громад найбільш постраждалих територій. Державні гранти на створення або розвиток переробного підприємства надаються в обсязі до 8 млн грн залежно від кількості створених нових робочих місць: до 1 600 000 грн – 5 робочих місць; 1 600 001 – 3 200 000 грн – 10 робочих місць, 3 200 001 – 4 800 000 грн – 15 робочих місць; 4 800 001 – 6 400 000 грн – 20 робочих місць; 6 400 001 – 8 000 000 грн – 25 робочих місць. Гранти надаються на засадах співфінансування у наступних співвідношеннях: до 50% вартості проекту – за рахунок грантів, не менше 50% – за рахунок власних або кредитних коштів заявника, при цьому внесок за рахунок власних коштів (не кредитних) має становити не менше 20% вартості проекту. Обов'язковою умовою отримання гранту на створення або розвиток переробного підприємства є сплата протягом 3 (трьох) років з дня отримання гранту податків, зборів, ЄСВ, інших обов'язкових платежів державі у розмірі отриманого гранту. У разі невиконання цієї умови

отримувач зобов'язаний повернути різницю між сумою отриманого гранту та фактично сплаченими податками.

Наразі механізм надання державних грантів на переробні підприємства доопрацьовується з урахуванням вимог поширення дії на постраждалих територіях для стимулювання економічної активності та прискорення процесів їх відбудови. Згідно внесених змін у липні 2023 року, для суб'єктів господарювання, які зареєстровані та провадять/планують провадити підприємницьку діяльність на постраждалих від бойових дій та деокупованих територіях, надання грантів здійснюється на умовах співфінансування у наступному співвідношенні: до 80% вартості проекту – за рахунок гранту, не менше 20% – за рахунок власних або кредитних коштів отримувача. Крім цього, з'явилась можливість отримати часткову компенсацію внеску заявника від органів місцевого самоврядування або іншої сторони у наступних розмірах: до 75% власного внеску для заявників з постраждалих від бойових дій і деокупованих територій згідно переліку цих територій, затвердженого Мінреінтеграції України, до 50% власного внеску для заявників з інших територій. Вищезазначені позитивні тенденції стимулювання залученості органів місцевого самоврядування у процеси державної фінансової підтримки господарської діяльності вітчизняних виробників відповідають принципам децентралізації та субсидіарності, які є загальноприйнятими стандартами формування та реалізації Спільної аграрної політики ЄС.

Державна грантова підтримка виступає дієвим інструментом бюджетного стимулювання розвитку агропромислового виробництва, і її роль у воєнний та післявоєнний періоди буде зростати, виходячи із позиціонування галузі як ключової точки відновлення і зростання економіки України, а також враховуючи сучасні тенденції модернізації управління державними фінансами в напрямі посилення взаємозв'язку між використанням бюджетних коштів та отриманням вагомих соціально-економічних результатів (ефекту) у різних сферах суспільних відносин.

Література:

1. Лупенко Ю.О., Нечипоренко О.М., Пугачов М.І. та ін. Розвиток аграрного сектору та сільських територій в умовах воєнного стану й повоєнного відновлення : наукова доповідь. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2023. 224 с.

2. Чугунов І.Я., Павелко А.В., Канєва Т.В. та ін. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / за заг. ред. А.А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 376 с.

3. Самошкіна О.А. Результативність видатків бюджету в контексті бюджетного регулювання суспільного розвитку. *Економічний вісник університету*. Університет Григорія Сковороди в Переяславі. 2021. Випуск 48. С. 225–231.

4. Деякі питання надання грантів бізнесу: постанова КМУ від 21.06.2022 № 738. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.02.2024).

5. Деякі питання надання грантів для переробних підприємств: постанова КМУ від 24.06.2022 № 739. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/739-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.02.2024).

6. Деякі питання реалізації Порядку надання грантів для створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 року № 738: наказ Мінагрополітики України від 12.07.2022 № 447. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0801-22#Text> (дата звернення: 18.02.2024).

7. Деякі питання реалізації Порядку надання грантів для створення або розвитку тепличного господарства, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 року № 738: наказ Мінагрополітики України від 12.07.2022 № 449. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0802-22#Text> (дата звернення: 19.02.2024).